

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Festo Trinitatis, & Dominicis post Pentecosten. XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

per Octauam totam *Gloria in excelsis*, cum Symbolo, vt in Festis.

25 Ieiunium autem Quatuor Temporum fit ad imitationem Apostolorum, qui, absente iam Sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Isid. lib. 1. cap. 37. & Amal. lib. 2. c. 1.* Festiuum tamen ieiunium est, cum in eo non dicatur *Flectamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, ex *Ordine Romano*. Quod si fiat de Simplicii commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Missa.

26 Feria quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes; *Ordo Romanus* desumit omnia. *Honor. in Gemma li. 4. cap. 38.* subobscurè indicat Epistolam & Euangelium diuersa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, ex *Durando lib. 6. cap. 111* quia septem sunt Officia Spiritus sancti, septiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit Feria quinta, & per Spiritum sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in vtroque die communem Missam Introitum, cum suis accessorijs, post

Epistolam, Versibus, Offertorio, & Communionem. Docet etiam *Durand. lib. 4. c. 6. n. 21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in vtroque die prohibitum fuisse quandoque ieiunium.

27 An verò dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbatum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de Quibusdam ad Missam spect. cap. 3.* & concludit cum Catholica Ecclesia, Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamen tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, ex *Ord. Roman. Beda & Alcuino locis citatis.* Cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea vna continentur, Hymnus Angelicus, Prophetiæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 Cur in hoc Sabbato Quatuor Temporum omittitur Canticum trium puerorum post quintam Lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum, quod deinde adnotatum legi ab Auctore Antiquit. Liturgicarum, adde, ne duo Hymni immediatè cantentur à Choro.

De Festo Trinitatis, & Dom. post Pentecosten. XII.

IN Octaua Pentecostes fieri Festum sanctissimæ Trinitatis, docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant; Missamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compositam asserit, sicut & Officium à *Stephano Leodiensi*; Præfationem tamen à *Pelagio* approbatam & ipse recipit. *Berno* meminit Festi libro de *Quibusdam ad Missam spect. cap. 6.* deinde *Rupert. lib. 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem

Festum, eò quod post aduentum Spiritus sancti cepit statim prædicari & credi mysterium sanctissimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur Baptismus. Tandem testatur *Radulph. Propos. 16.* à sancta Romana Ecclesia indictum fuisse tale Festum, & communiter celebratum. Congruentem addit causam *Duran. lib. 6. c. 114.* quia Natalis Domini fuit Festum Patris, cui natus est Filius; Pascha fuit Festum Filij, Pentecostes Spiritus sancti. Celebrat-

lebratur ergo statim trium simul personarum Festum, sanctissimæ Trinitatis. Dicitur auctor Festi Trinitatis Gregorius IV. *ab auctore Ligni vite lib. 5. Pisanella* facit auctorem Ioannem XXII. *ver. Feria §. 3. & Missæ Orationes omnes cū Præfatione propria habentur in Sacramentario Gregoriano, in nocte Dom. Pentecostes.*

2 Feria quinta proximè sequenti occurrit Festum Corporis Christi cum Octaua ex Instituto Vibani IV. 1262. ab Eugenio IV. 1433. confirmatum, ob causam quam reddit S. Thomas in *Officio eiusdem Festi*; cuius Officij & rite fuit auctor, *ut in eiusdem Opusculo 57. Leodientes* primò celebrarunt hoc Festum, *Bronius anno 1230. n. 16.*

3 Fit Processio solemnissima in paramentis albis. & in Cathedralibus quidem Ecclesijs seruentur ea, quæ in *Cerim. Episc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Ecclesijs ea item quæ in *Rituale Rom. Pauli V.* In Missa verò cantanda ne omitantur genuflexiones, quæ supra sunt præscriptæ *pag. 186. & in Feria quinta in Cæna Domini, pag. 247.* Finita Missa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, imponit stans incensum sine benedictione, & genuflexus in supremo gradu, *ex Rituali Rom. ter incensat Sacramentum in Tabernaculo ostensorio positum, ea ratione prorsus qua diximus in Feria quinta in Cæna Domini. Postest cantari interim, dum incensatur, O sacrum conuiuium, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Instructione Roma edita pro Oratione quadraginta horarum dicitur.*

4. Non deferatur Tabernaculum sanctissimæ Eucharistiæ Sacerdotum humeris, sed manibus tantum Cele-

brantis, non obstante quavis contraria consuetudine, quam ab usum esse declarauit sacra Rituum Congregatio die 2. Iunii 1618. Imago verò, quæ est in Hostia, debet terga vertere Celebranti, ut de imagine Crucifixi alias docuimus. & ita accidit, dum ab Altari Diaconus Tabernaculum accipit, & stans genuflexo Celebranti immediate tradit.

5 In Processione Clerus immediate præcedat Celebrantem cum cereis accensis; ceteri, siue Confratres siue Regulares, ante Clerum procedant, cereosque gestent omnes ea manu quæ extima cuique est, altera posteriori admota. Hymni decantentur alternatim; qui à Celebrante cum ministris dici poterunt submissa voce. Qui Crucem defert, congruit ut veste Subdiaconali sit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris & cereis accensis, ut alias dictum est, in honorem Crucis & Crucifixi; sicuti fit in Altari.

6 De baldachino & hastarum distributione diximus in *Feria quinta Cæna Domini pag. 249.* De circulo, & via procedendi, standum erit locorum consuetudini. Rectius à latere Epistolæ proceditur ad latus Euangelij.

7 In fine Processionis Subdiaconus deponit Crucem in loco decenti, Ceroferarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. Deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, ut in Cæna Domini, imponitur à stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo: fit incensatio trina de more, cantante interim Clero genuflexo ante & circum Altare vltimos duodecim Versus Hymni, *Pange lingua gloriosi, Tantum ergo, &c.* quibus dictis, cantatur Versus

fus à duobus Clericis, *Panem de celo, &c.* & à Celebrate ftante, ministrifque genuflexis, & librum fufinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobifcum*, cù Oratione, *Deus qui nobis, &c.* nihilque aliud addens, afcendit ad Altare, genuflectit, & ipfemet, nullo Diaconi ministerio, accipit velatis manibus, vt priùs, Tabernaculum, benedicit cum eo populum, facie Hofiæ ad eumdem verfa, in modum Crucis femel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuerenter reponit. Hæc ferè omnia ex *Rituale Rom.*

8 Tum, genuflexione facta, defcendit ad gradus, vt priùs, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus afcendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiorum, vt eo die colatur à populo pro locorum cõfuetudine, vel contrèctum velo in locum fuum. Corporale, feu Palla Tabernaculo femper fit fubstrata; & velum longum eidem Tabernaculo, quod hinc inde aptè cadat verfus Altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi, feu vmbellula fuperaddatur, emineat quoque locus fupra locum Reliquiarũ; quod aliàs monuimus. Scriplere quidam, & gratis, quodd præter Corporale fupponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus mappulis; fed hæc neceffaria funt ad conficiendam Euchariftiam, non autem ad eam collocandã, feu exponendam; alioquin & in turri lignea, & cùm ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarũ, per quas eft tranfeundum, ornari debèt, ex prædicto *Rituale*, tapetibus, & auleis, & facris imaginibus, non profanis. Actus autem fcenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur in *Carimon. Epifc. loco cit.*

10 Ardebunt candele vsq; ad datam benedictionem incluſiue: & Diaconus

nihil ofculabitur coram Sacramento.

11 Si cantantur Vesperæ coram Sacramento in Altari expoſito, in die hac, & per Octauam, conueniret, vt omnes ftarent aperto capite, nunquam federent: quod fi fedent, caput tamen non tegant. quod etiam obferuandum erit in difceſſu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officium Dominicæ infra Octauam quadrat Octauæ cum Euangelio de Cœna magna, quod legebatur etiam antiquitus in *Comite S. Hieron. & ex Ruper. lib. 12. cap. 2.* Oratio Dominicæ eft Ambroſ. ex *Pamelio.*

13 In fequentibus Dominicis poſt Pentecoflen aliqua eft varietas Euangeliorum refpectu antiquorum, non modò quoad ordinem, quia in primis Dominicis mutatus eft ordo Euangeliorũ, verùm etiam quoad fedem Dominicalem: quia Euangelium, quod legebatur Dominica quinta poſt Pentecoflen, de captura pilcium miraculoſa, hodie legitur Dominica quarta; quod aliàs Dominica fexta, nunc Dominica quinta, & fic deinceps vsque ad Dominicam primam vltra vigefimam.

14 Numerus autem Dominicarum poſt Pentecoflen non erat antiquitus vltra viginti tres, & fequens ſpectabat ad Aduentum: quod in idem recidit.

15 Circa verò Miſſas, Orationes, & Euangelia per Dominicas diſtributa à ſanctis Hieronymo & Gregorio, quos vt plurimum ſecutus eft Pius V. vt in *Lectionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorij* videmus; cur potiùs hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ afſignauerint, difficile eft cauſam inuenire: nam in Aduentu & Feſtis Domini aliqua femper eft proportio inter Orationes, Euangelia, & Feſta; in *Quadrageſima*

verò, & in Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam, & in secunda, tertia, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorū Patrū, quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & vtilius.

16 Vnius Euangelij, quod nos legimus Dominica 9. post Pentecosten de Ierolymorum destructione, causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. cap. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamet destructio facta à Romanis.

17 Ceterum, posito Euāgelio, quod ex *Ruper. lib. 1. cap. 37.* est in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant: & olim concordabant omnes cum Euangelio: quod videre est apud *Ruper. toto li. 12. de Dominicis post Pentecost.* & apud *Honor. in Gemma lib. 4. toto,* & apud *Durand. toto lib. 6.* arbitrarijs tamen coniecturis, & ad eorum libitum rationalibus, nobis hodie parum vtilibus, post mutationem, seu potius restitutionem à Pio V. factam, quam paulò antè memorari, Euangeliorum.

18 Quòd si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de Quibusdā ad Missam spect. cap. 6.* Non sanè omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. Solo enim vomere terra profcinditur, sed, vt hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria; & soli nerui in citharis aptantur ad cantum, sed, vt aptari possint, insunt & cetera in compagibus organorum, quæ non percipiuntur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonant, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando verò plures Dominicæ occurrunt post Pentecosten ultra viginti quatuor, eo casu, differtur vigesima quarta in vltimum locum, cuius Euangelium est de fine mundi, legendum idcirco in fine anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicanarum quæ super fuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mutatis à Dominica 23. & 24. vt eiusdem rationis tunc esse videantur, lege quæ diximus supra de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures, quòve numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breuiarij, vbi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco liber indicare, quanti fecere antiqui diem Dominicum, quem appellauerunt Apostoli Dominicam diem, id est Domini, *Apocal. 1. Reginam & Principem omnium dierum*, *Ignat. Epist. ad Magnesianos.* Diem panis, & Diem lucis, *Chrysostom. de Resurrectione Homil. 5.* Primam Feriā antiquiores Siluestro, apud *Baron. anno 58. num. 87.* Diem remissionis, *Concil. Carth. IV. can. 82.* Diem solis, *S. Max. Homil. 3. Pentecost.* ex communiori, ait, vsu loquendi. Diem sanctum, *Alcuin. cap. de Die sancto;* nimirū, ex *Synodo 6. cap. 8.* quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli & elemēta mundi, *Alcuin. loco cit.* Manna primū pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcisus) eiusdē Stella Magis apparuit, baptizatus est, sariavit quinque millia quinque panibus, resurrexit à mortuis. Hæc *Synodus.* Deniq; Spiritus sanctus eadē die descendit. lege *August. Serm. 251. de Tempore,* & *S. Leon. Epi. 81. cap. 1.*

22 Inde efl, quòd Miffæ Domini-
earum per annum numquam omit-
tuntur, quin faltem aut de ijsdem com-
memoratio fiat, aut præcedenti die
non impedita celebrentur, aut à tem-
pore ad tempus transferantur, puta,
ab Epiphania ad extremum tempus
Pentecofles.

23 Inter has Dominicas à Pente-
cofte dictas occurrit autumnale ieiunium
Quatuor Temporum, quod Leo
decreuit in mense feptimo fieri debere,
Microf. cap. 26. qui & tradit, nulli
certæ hebdomadæ fuiffè assignatum,
vt reliqua ieiunia: fed tamen Ecclefia-
ftica confuetudine factum eflè, vt in
tertio Sabbato Septembris ieiunetur,
eíl autem Urbani II. Decretum *Di-
ftinét. 76. Statuimus, ex Concil. Pla-
centin. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges, Cur in Miffali
huius ieiunij Miffæ sub titulo Se-
ptembris politæ fuerint post Miffam
Dominicæ 17. post Pentecoflen, non
quòd hæc illi fedes certa fit, fed quali
fedes media inter Dominicam 14. an-
te quam tale ieiunium non accidit, &
Dominicam 19. vltra quam illud idem
non occurrit.

25 Citiùs autem vel tardiùs inter
vtramque dictam Dominicam cele-
bratur, prout citiùs vel tardiùs cele-
bratur Pentecofles: fed femper post
eam Dominicam, quæ in Breuiario
vocatur tertia Septembris; à quo id-
circo titulum portant hæ Miffæ in
Miffali. Vide quæ diximus in Qua-
tuor Temporibus Aduentus, tum cir-
ca numerum Lectionum, tum circa
alios Quatuor Temporum ritus.

26 Si contingat Feflum in his Tem-
poribus Septembris, tamen erit ieiunandum,
Ordo Romanus. Officia ve-
rò Miffarum horum Temporum funt

ferè eadem quæ in *Antiphonario, &
Sacrament. Gregoriano.*

27 Atque in his Quatuor Tempo-
ribus Stationum finis eíl, quarum
initium in prima Dominica Aduen-
tus coníluit fanctus Gregorius ea-
rundem inílitor, *ex Rupert. lib. 3.
cap. 4.* faltem magna ex parte, vt ait
Platina. feu, vt veriùs loquamur, non-
nullarum inílitor, & omnium or-
dinator: nam, teíte Sixto V. *Conflit. 23.
edita die 13. February 1586.* vetus
admodum eíl ab Apoflolicis vique
temporibus ducta facrarum Statio-
num confuetudo, in quibus fidelium
multitudo ad Apoflolorum feplchra
& fortiffimorum Martyrum memo-
rias conueniens, Hymnis & Canti-
cis, fpiritalibus Deum in Sanctis fuis
mirabilem laudabat, & falutaribus
immaculatæ Hoftiæ Sacrificijs pla-
cabat, & aduerfus multiplices anti-
qui hoftis oppugnationes, tamquam
in caflris Dei, ftatione tutiffima con-
fiftebat. Hæc ille.

28 Ex quibus patet Primò, nomen
Stationis Ecclefiafticæ tranflatum eflè
à caflris & ftatione militari, quæ locus
erat militibus assignatus. Quæ etymo-
logia folidior eíl quàm alia, ex diebus
ftatutis, quod docuit *S. Ifidorus;* vel ex
eo, quia ftabant fideles cum Papa, &
aliquando tota die in Ecclefia ftatio-
nali. Vide alias minùs probabiles apud
*Pompeium Vgonium de Hiftoria Sta-
tionum Romæ.*

29 Deinde patet origo Apoflolica:
cuius etiam meminit *Tertullianus* in
pluribus locis, vt mox dicemus.

30 Tertio patet ritus Stationis, qui
nimirum erat potiffimus in Miffis ce-
lebrandis. vnde & fingulis Miffis ftatio-
nalibus præfigitur in Miffali locus
Stationis. Addebatur & Miffæ Con-
cio,

cio, ut videre est in Homilijs sanctorum Leonis I. & Gregorij Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano semel & iterum contra Pſychicos*, & in *lib. 2. ad Vxorem*, quod & nos retinemus in plerisque Stationibus, hoc est in Quadragesima, & Quatuor Temporibus.

32 Processionis item mentio est apud *Tertull.* loco cit. ad *Vxorem*. & à viciniore Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. Atque hinc fortasse *Belethius cap. 6. & cum eo Dur.* definire Stationem, hoc est Processionem; sed erat terminus Processionis.

33 Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies Quadragesimales sint 54. & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sint posteriora. Ea verò omnia ordinavit S. Gregorius, ut apertè scribit *Io. Diaconus in*

eius Vita lib. 2. c. 6. idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hisce iisdem verbis refert *Bonifacius VIII. in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatus*, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confectis visitantibus Ecclesias stationales annum vnum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensa in vnaquaque conijciuntur esse Indulgentiæ.

34 Post obitum S. Gregorij nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutatae, qua de re lege *Pompeium Vgonium loco citat.* Illud ego obseruo, de titulis Ecclesiarum stationalium Urbis fieri Officium seu commemorationem in Breuiario Romano, exceptis S. Omphrio, S. Balbina, & S. Quirico: & in illius quidem Ecclesia fuisse Stationem credimus tempore S. Gregorij; in huius autem instituta fuit seu translata aliunde à Sixto IV. lege *Vgonium supra.*

Et hæc de Stationibus quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius præmittamus in hisce Commentarijs.

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XIII.

1 **A** Vigilia sancti Andreae sumunt exordium, quæ est Adaentus Domini proxima, à quo fit initium, ut diximus, Proprij de tempore.

2 Illud autè est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigiliæ, Festa, & Octauas. Vigiliæ à Pastoribus cœperunt, qui vigiliis nascente Christo custodierunt. Et tota nocte ante quædam Festa vigilabatur à populis nostris; sed ob scandala noctu contingentia, ieiunio & Vigiliatum nomine retentis, Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 6.*

3 A S. Ambrosio vulgo dicuntur

interdictæ, sed *Baron. in Notis Martyrology ad 5. diem Ianuarij*, probat fuisse potius auctas Vigilias tempore S. Ambrosij; neque tunc scandala fuisse, de quibus cum opinione vulgi loquitur *Honorius*; neque vniquam fuisse verum, S. Ambrosium interdixisse Vigiliarum vsum.

4 Indictæ verò sunt Vigiliæ Sanctorum, tum ut Festum præueniendo sit solemnius, ex *Radul. Prop. 19.* tum, ut temporali eorum angustia compatiamur, & per pridianam purificationem dignius celebremus sequentis Festi lætiam, *Aloum. de Parasceve.*

5 Festa